

Asia: VN/23782/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muutoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kuluttajaliitto ry (jälj. Kuluttajaliitto) kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Valmisteltu esitys on osa pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman toimeenpanoa. Hallitusohjelman mukaisesti hallitus uudistaa alkoholipolitiikkaa vastuullisesti eurooppalaiseen suuntaan ja jatkaa vuonna 2018 tehtyä alkoholilain kokonaisuudistusta. Hallituksen tavoitteena on reilun ja avoimen kilpailun edistäminen. Hallitusohjelmassa on sovittu useista alkoholikauppaa koskevista markkinoiden avaamiseen ja kilpailun lisäämiseen liittyvistä lainsäädäntömuutoksista. Tässä ensimmäisenä valmistellussa esityksessä ehdotetaan, että alkoholijuomien vähittäismyyntiä koskevia säännöksiä muutettaisiin sallimalla luvanvaraiseen vähittäismyyntiin enintään 5,5 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien alkoholijuomien lisäksi myös enintään 8,0 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävät käymisteitse valmistetut alkoholijuomat.

Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö valmistelee muita hallitusohjelman mukaisia muutoksia alkoholilakiin. Hallitusohjelman mukaisesti hallitus selvittää myös puoliväliriiheen mennessä muutosta, joka mahdollistaisi alkoholin luvanvaraisen vähittäismyyntin enintään 15,0 prosentin vahvuusviineille. Hallitus teettää lisäksi riippumattoman selvityksen alkoholipolitiikan sääntelyn siirtämisestä sosiaali- ja terveysministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön. Myös alkoholiverotukseen ollaan tekemässä muutoksia.

Kuluttajaliitto katsoo, että alkoholipoliittisten uudistusten ja toimenpiteiden pilkkominen näin moneen osaan voi vaikeuttaa kokonaisuuden arviointia. Alkoholi on erityinen kulutushyödyke, johon liittyy perinteisten kuluttajaoikeudellisten näkökulmien, kuten valinnanvapauden ja -oikeuden lisäksi myös laajempia kansanterveydellisiä ja erityisiin, haavoittuviin kuluttajaryhmiin liittyviä näkökulmia.

Tästä syystä myös kuluttajien näkemykset alkoholipolitiikan suunnasta ja esimerkiksi vähittäismyyntin vapauttamisesta vaihtelevat ja jopa polarisoituvat voimakkaasti. Kuluttajaliiton näkemyksen mukaan aivan selvää, yksiselitteistä kuluttajien enemmistön näkemystä asiaan ei voida tällä hetkellä esittää. Myös liiton jäsenistölleen teettämän kyselyn tulokset osoittavat näkemysten jakautuvan voimakkaasti: osa kannattaa erittäin lämpimästi vähittäismyyntin vapauttamista kun taas osa vastustaa sitä kiivaasti.

Esitys sinänsä on maltillinen muutos vähittäismyyntisäännöksiin ja sillä saattaa olla esityksessä esitetyllä tavalla kotitalouksille ja kuluttajille välittöminä vaikutuksina sinänsä positiivisia asioita kuten saatavuuden paranemista ja hintojen laskemista kilpailun lisääntyessä. Samalla on kuitenkin huomioitava alkoholilain kansanterveydellinen tarkoitus vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta rajoittamalla ja valvomalla niihin liittyvää elinkeinotoimintaa alkoholin aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi.

Esityksessä onkin kuvailtu esitettyjen toimenpiteiden mahdollisia kielteisiä terveys- ja hyvinvointivaikutuksia varsin kattavasti. Yksilötasolla esitettyjen toimien vaikutukset eivät kohdistu tasaisesti: valtaosa kuluttajista todennäköisesti kokisi sinänsä esitettyjä saatavuus- ja taloudellisia hyötyjä, mutta johtuen omasta maltillisesta alkoholinkulutuksestaan ne jäisivät euromääräisesti vähäisiksi. Pieni osa kuluttajista on ns. alkoholin ongelmakuluttajia ja näiden yksilöiden osalta kielteiset vaikutukset voivat kasautua. Yhteiskunnallisella tasolla alkoholista aiheutuvat haitat muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksina ovat merkittävät. Kuluttajaliitto kantaa huolta siitä, että samaan aikaan alkoholihaittoja ja siten sote-palveluiden kustannuksia lisäävien muutosehdotusten kanssa suunnitellaan ja toteutetaan merkittäviä säästötoimia juuri näiden palveluiden rahoittamiseen.

Kuluttajaliitto ei kannata valmistustaparajoitusta esitetyssä muodossaan. Valmistustaparajoitusta perustellaan erityisesti tyttöjen suojelemisen tarpeella, sillä juomasekoitukset ovat erityisesti tyttöjen suosiossa. Mikäli rajoituksia tehdään lasten suojelemiseksi ei niitä tulisi tehdä sukupuolittunein perustein.

Kuluttajaliitto katsoo, että esityksen yhteisvaikutuksia muiden aiottujen alkoholipoliittisten toimien kanssa tulisi jatkovalmistelussa arvioida lisää. Lisäksi liitto katsoo, että mikäli kaikki toimet toteutetaan suunnitellulla tavalla yksitellen ja vaiheittain, tulee niiden vaikutuksia seurata tiiviisti. Alkoholipolitiikkaa ei tule tehdä pelkästään elinkeinopoliittisin perustein, mutta ei myöskään ainoastaan kansanterveydellisin argumentein vaan näiden välille tulisi löytää toimiva kompromissi.

Kuluttajaliitto ry

Tiina Vyyryläinen

vaikuttamistyön päällikkö

Niemi Timo

Kuluttajaliitto ry, Konsumentförbundet rf